

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

доктора наук з фізичного виховання і спорту, професора
ДРОШЕНКА Едуарда Юрійовича
на дисертаційну роботу БАЛАНА Богдана Анатолійовича
на тему «УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ ФУТБОЛІСТІВ 17 – 21 РОКУ
В ПЕРІОД ПЕРЕХОДУ ДО ПРОФЕСІЙНИХ КОМАНД»,
яка представлена у спеціалізовану вчену раду Д 26.829.01
Національного університету фізичного виховання і спорту України
для захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту
за спеціальністю 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт

Актуальність теми. Проблема поступового переходу футболістів 17-21-річного віку до професійних команд у сучасній практиці розглядається як одна з найважливіших щодо вирішення питань планомірної підготовки спортивного резерву, яка ускладнюється практичною відсутністю змагальної практики у спортсменів після закінчення навчання в ДЮСШ і СДЮШОР. Тенденції розвитку ігрових видів спорту, серед яких професіоналізація та комерціалізація, глобалізація, жорстка конкуренція, насиченість календаря змагань суттєво підвищують фізичні, психічні та емоційні навантаження гравців, що й обумовлює необхідність індивідуалізації тренувального процесу та оптимізації змагальної діяльності.

Все вищезазначене дозволяє стверджувати, що проблематика дисертаційної роботи БАЛАНА Богдана Анатолійовича є актуальною та своєчасною для формування сучасної системи наукових знань і корекції спортивної підготовки.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 2.3 «Науково-методичні основи удосконалення системи підготовки спортсменів у футболі з урахуванням особливостей змагальної діяльності» (номер державної реєстрації 0111U001722); плану НДР Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр. за темою 2.21 «Удосконалення системи підготовки на сучасному етапі розвитку футболу» (номер державної реєстрації 0116U001618); плану НДР Національного університету фізичного виховання і спорту України на

2021-2025 рр. за темою 2.21 «Побудова раціональної системи підготовки у футболі» (номер державної реєстрації 0116U001618).

Особистий внесок здобувача при виконанні тем НДР полягав у визначенні напряму досліджень, специфіки спортивної діяльності у футболі в контексті сучасних вимог до підготовки резерву для спорту вищих досягнень, аналізі сучасних тенденцій розвитку гри на прикладі провідних команд світу та Європи, накопиченні експериментального матеріалу, узагальненні отриманих даних. Зі спільних експериментальних досліджень і публікацій здобувачем використано, за згодою співавторів, лише власну частину результатів.

Структура дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота викладена на 256 сторінках тексту, складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел (194 джерела), додатків, ілюстрована 11 таблицями і 37 рисунками.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми; вказано зв'язок з науковими планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичну значущість роботи, визначено особистий внесок здобувача в спільно опублікованих працях; представлено інформацію про апробацію результатів і публікації за темою дисертаційної роботи, структуру і обсяг дисертаційної роботи.

У **першому розділі «Науково-теоретичні передумови проблеми управління підготовкою футболістів 17–21-річного віку в період переходу до професійних команд»** здійснено ґрунтовний аналіз сучасних наукових підходів до багаторічної підготовки футболістів. У підрозділі 1.1 розглянуто структуру та особливості сучасної системи багаторічної підготовки у футболі, визначено місце перехідного етапу між юнацьким і професійним спортом. У підрозділі 1.2 проаналізовано ключові проблеми управління підготовкою футболістів 17–21 років, зокрема неузгодженість тренувальних програм, перевантаження, дефіцит ігрової практики та організаційні суперечності між академіями і професійними командами. У підрозділі 1.3 висвітлено особливості програм підготовки футболістів зазначеного віку в період переходу до професійних команд, окреслено напрями їх удосконалення.

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» представлено методологічну основу дисертаційної роботи, охарактеризовано комплекс методів дослідження, зокрема теоретичний аналіз і узагальнення спеціальної науково-методичної літератури, педагогічне спостереження, анкетування, педагогічний експеримент і методи статистичної обробки даних, розкрито організацію дослідження, наведено характеристику контингенту досліджуваних, етапи та умови проведення експерименту, що забезпечило достовірність і відтворюваність отриманих результатів.

Контингент досліджуваних. У дослідженні брали участь футболісти 17–21 років, які перебували на етапі переходу з юнацького футболу до професійних команд. Контингент сформовано з гравців футбольних академій, дублюючих складів і професійних клубів, що дало змогу охопити різні організаційні рівні підготовки. В опитуванні брали участь 30 тренерів професійних команд – представники Прем'єр-ліги, першої та другої ліг чемпіонату України з футболу та представників кафедр футболу профільних інститутів. Дослідження проводилося протягом декількох змагальних сезонів у реальних умовах навчально-тренувального процесу та змагальної діяльності, з дотриманням єдиних вимог до організації підготовки, режиму навантажень і контролю показників підготовленості.

У третьому розділі «**Передумови впровадження системи проведення змагань серед команд гравців 17–21 року**» проаналізовано чинники, які зумовлюють необхідність удосконалення змагальної діяльності футболістів у перехідний період, визначено основні причини припинення футбольної діяльності спортсменами 17–21-річного віку, зокрема організаційні, мотиваційні та змагальні фактори, розглянуто специфічні проблеми тренувальної та змагальної діяльності футболістів цієї вікової групи в умовах професійних команд, обґрунтовано віковий аспект комплектування команд як важливий фактор формування системи змагань серед гравців 17–21 року. Розділ завершується висновками, що стали основою для розроблення організаційно-методичних рішень.

У четвертому розділі «**Організаційно-методичні аспекти удосконалення управління підготовки футболістів 17–21-річного віку в період переходу до професійних команд**» наведено загальну характеристику авторської програми

підготовки футболістів у перехідний період, розкрито зміст і структуру програми підготовки, визначено співвідношення тренувальних навантажень та організаційні умови її реалізації, проаналізовано ефективність підготовки футболістів 17–21 років у взаємозв'язку з удосконаленою системою організації та проведення змагань, здійснено аналіз результатів упровадження запропонованої системи змагань серед футболістів зазначеної вікової групи. Розділ завершується узагальненими висновками щодо результативності запропонованих організаційно-методичних рішень.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» систематизовано та узагальнено результати теоретичного аналізу й експериментальних досліджень. Сформульовано основні наукові положення, узагальнено висновки та визначено практичну значущість отриманих результатів для удосконалення управління підготовкою футболістів 17–21-річного віку в період переходу до професійних команд.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації. Наукові положення, висновки і практичні рекомендації, що сформульовані в дисертаційній роботі Балана Богдана Анатолійовича, є достатньо обґрунтованими і логічно впливають із поставленої мети, завдань і отриманих експериментальних результатів.

Обґрунтованість дослідження забезпечується, *по-перше*, чітко вибудованим методологічним підґрунтям, яке поєднує системний і структурно-функціональний підходи до аналізу підготовки футболістів 17–21-річного віку в перехідний період до професійних команд. Автор послідовно розглядає цей віковий етап як самостійний і критично важливий елемент багаторічної підготовки, що підтверджується аналізом наукових джерел, нормативних документів і практики функціонування футбольних академій і професійних клубів.

По-друге, обґрунтованість висновків підтверджується репрезентативністю та структурованістю експериментального матеріалу. У роботі використано дані багаторічних педагогічних спостережень і педагогічного експерименту за участю футболістів віком 17–21 року, що перебувають на етапі переходу з юнацького до професійного футболу. Контингент досліджуваних, умови проведення експерименту

та його етапність описані коректно, що дозволяє відстежити динаміку змін показників підготовленості у відповідь на впровадження запропонованих управлінських і тренувальних рішень.

По-третє, наукові положення дисертації підтверджені результатами педагогічного експерименту, у межах якого апробовано розроблені автором структури тренувальних мікроциклів і підходи до управління підготовкою футболістів. Отримані результати свідчать про позитивні зміни показників фізичної, спеціальної та змагальної підготовленості гравців експериментальних груп порівняно з контрольними, що статистично обґрунтовано із застосуванням методів математичної обробки даних.

Важливим елементом обґрунтованості є логічний зв'язок між теоретичними узагальненнями і практичними рекомендаціями. Запропоновані автором управлінські рішення (оптимізація структури мікроциклів, узгодження обсягів і спрямованості навантажень, корекція підготовки з урахуванням вимог професійного футболу) безпосередньо базуються на результатах аналізу змагальної діяльності та експериментальних даних, а не мають декларативного характеру.

Практичні рекомендації є придатними до впровадження, оскільки враховують сучасні умови функціонування футбольних клубів і академій, особливості календаря змагань і підготовки резерву. Вони не виходять за межі можливостей тренувального процесу та відповідають вимогам сучасної теорії та методики спортивної підготовки.

Таким чином, адекватний підбір використаних методів дослідження, логічна побудова педагогічного експерименту, статистичне підтвердження отриманих експериментальних результатів і узгодженість теоретичних положень з практичними рекомендаціями, взаємна узгодженість структурних компонентів дослідження свідчать про належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи.

Наукова новизна, загальнонаціональне або світове значення дослідження полягає у тому, що **вперше**:

- розкрито проблему підготовки футболістів після завершення навчання в дитячо-юнацьких футбольних школах та в період їх переходу до професійних

команд, що ґрунтується на основі теоретичного аналізу та узагальнення даних спортивної практики і відображає резервний і професійний футбол як взаємопов'язаний багаторічний процес, спрямований на максимальну реалізацію індивідуальних можливостей та підготовку кваліфікованих футболістів, які відповідають сучасним вимогам спорту вищих досягнень;

- визначено відмінності в управлінні підготовкою футболістів 17 – 21 року в період переходу до професійних команд, які обумовлені різною роллю і ступенем участі в ній державних, громадських та приватних структур;

- обґрунтовано ефективність підготовки футболістів після закінчення навчання в ДЮСШ, СДЮШОР до досягнення вищої спортивної майстерності. Формування програми підготовки футболістів 17 – 21 року в період переходу до професійних команд необхідно тісно пов'язати з якісними перетвореннями двох взаємопов'язаних організаційно-методичних засад, що мають визначальне значення для ефективного управління резервним футболом: 1) системи підготовки (режим тренувальної діяльності, технологія удосконалення); 2) системи змагань (режим і формат змагальної діяльності).

Доповнено, підтверджено та розширено:

- що система змагань у підготовці футболістів повинна знаходитися в органічному зв'язку з метою, завданнями та змістом навчально-тренувального процесу на різних етапах багаторічного удосконалення і безпосередньо в період переходу спортсменів до професійних команд;

- ефективність управління підготовкою футболістів 17 – 21 року ґрунтується не на форсуванні навчально-тренувального процесу, який, як наслідок, передчасно «зношує» юних спортсменів, а на реалізації потенціалу і природних задатків молодих талантів та виході на рівень вищих досягнень в нижній межі оптимальної для даного виду спорту вікової зони.

- щодо методики управління підготовкою футболістів 17 – 21 року в період переходу до професійних команд різних ліг України;

- показників фізичної і технічної підготовленості футболістів 17 – 21 року в період переходу до професійних команд;

- кількісних і якісних показників ігрової діяльності футболістів 17– 21 року в період переходу до професійних команд.

Практична значущість дисертаційної роботи полягає у впровадженні в практику підготовки спортивного резерву в Україні системи проведення змагань серед команд гравців 17 – 21 року та відповідної програми навчально-тренувального процесу підготовки до даних змагань, що сприяло підвищенню ефективності діяльності суб'єктів резервного футболу в м. Києві та Київській області, якості організації та проведення навчально-тренувального процесу, а також отриманню керівниками спортивних закладів, тренерами сучасних знань з проблем підготовки футболістів в період переходу до професійних команд.

Результати дослідження впроваджено у процес підготовки футболістів на базі Фізкультурно-спортивного клубу «Локомотив» ПЗЗ м. Київ (28 лютого 2014 р.); Футбольного клубу «Локомотив-Київ» м. Київ (22 грудня 2023 р.); Футбольного клубу «Моноліт» м. Київ (28 лютого 2014 року); Київської обласної громадської організації Футбольний клуб «Динамо-ХІЛД» смт. Ставище, Київської області (21 лютого 2014 року); Спортивного клубу «Гатне» с. Гатне, Київської області (22 жовтня 2024 р.); Об'єднань асоціацій футболу м. Києва (15 березня 2013 року та 22 листопада 2013 р.), м. Біла Церква (15 березня 2013 року) та Київської області (27 лютого 2013 року); Дитячо-юнацької футбольної школи ТОВ ФК «ЮКСА» (17 березня 2025 р.), що підтверджено відповідними актами.

Повнота викладу результатів дослідження в наукових публікаціях, які зараховані за темою дисертації. Основні положення дисертації відображено в 25-ти публікаціях, з них – 16 статей у спеціалізованих фахових виданнях МОН України, з них, 12 одноосібних статей, 3 статті у наукових періодичних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз Scopus (Q4) і Web of Science, 5 робіт апробаційного характеру і 1 робота, яка додатково відображає результати наукових досліджень.

Особистий внесок здобувача в спільно опублікованих працях полягає у визначенні напряму, мети, завдань досліджень, накопиченні теоретичного та експериментального матеріалу, аналізі та узагальненні отриманих даних, розробці та практичній апробації шляхів організації навчально-тренувального процесу і

практики проведення змагань та педагогічних підходів щодо управління спортивною діяльністю футболістів 17 – 21-річного віку. Зі спільних експериментальних досліджень і публікацій здобувачем використано, за згодою співавторів, лише власну частину результатів.

Публікації та акти впровадження засвідчують практичну ефективність представлених результатів.

Апробація результатів дисертації. Результати досліджень були оприлюднені на XIV Міжнародному науковому конгресі «Олімпійський спорт і спорт для всіх» (Київ, 2010); Міжнародній науково-практичній конференції «Здоров'я і рухова активність: соціально-економічні та медичні аспекти» (Київ, 2013); VII Міжнародній науковій конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2014) та VIII Міжнародній науковій конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2015), XVIII Міжнародній науковій студентській конференції «Спорт та сучасне суспільство» (Київ, 2025), XVIII Міжнародній науковій конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2025); Міжнародній науково-практичній конференції «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії» (Дніпро, 2025); IX Міжнародній конференції «Сталий розвиток і спадщина у спорті: проблеми та перспективи» (Київ, 2025); науково-методичній конференції професорсько-викладацького складу тренерського факультету Національного університету фізичного виховання і спорту України (Київ, 2010, 2011, 2014, 2025).

Відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Відповідно до Рекомендацій МОН України від 15.08.2018 № 8681 щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах дисертаційна робота Балана Богдана Анатолійовича пройшла відповідну експертизу з використанням програми «StrikePlagiarism». У процесі експертизи матеріалів дисертації та опублікованих наукових робіт порушень академічної доброчесності не виявлено.

Оцінка мови і стилю дисертації. Дисертацію викладено грамотною українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають вимогам МОН України. Побудова логічна. Адекватно використано наукові терміни.

Цифровий матеріал структуровано у таблицях, графічно представлено на рисунках, що полегшує візуальне сприйняття його змісту та логіку представлення у відповідних у розділах.

Відповідність дисертації обраній спеціальності та профілю спеціалізованої вченої ради. Дисертаційна робота Балана Богдана Анатолійовича на тему «Управління підготовкою футболістів 17-21 року в період переходу до професійних команд» є самостійною та завершеною науково-дослідною роботою, яка відповідає вимогам пункту 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), що висуваються до кандидатських дисертацій, відповідає профілю спеціалізованої вченої ради Д 26.829.01 і паспорту спеціальності 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт.

Зауваження та дискусійні питання стосовно положень кандидатської дисертації:

1. У тексті дисертації багаторазово зустрічається наступна теза: «Удосконалення процесу управління підготовки футболістів перебуває у нерозривному зв'язку з розвитком загальних закономірностей становлення теоретико-методичних засад спортивного тренування, сформованих В.М. Платоновим» (стор. 61, 80, 100, тощо). Вважаємо, що достатньо один раз викласти відповідну тезу, щоб зрозуміти позицію автора з даного питання.

2. Також, у тексті дисертації, багаторазово зустрічається перелік спортивних закладів, які займаються розвитком футболу в Україні: ДЮСШ (дитячо-юнацька спортивна школа), СДЮШОР (спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву), УФК (училище фізичної культури), ШВСМ (школа вищої спортивної майстерності). Вважаємо, що більш раціональним є використання узагальненого терміну – ДЮСЗ (дитячо-юнацький спортивний заклад) – стор. 36, 77, 92, тощо.

3. У розділі 2 (стор. 67 – 78) автор використовує диференціацію контингенту досліджуваних спортсменів на контрольну та експериментальну групи. Підтримуємо думку фахівців Всесвітньої медичної асоціації, що згідно рекомендацій Declaration of Helsinki (1964) – «Етичні принципи медичних

досліджень за участю людини у якості об'єкта дослідження» бажано використовувати терміни «контрольна група» та «основна група», відповідно.

4. Таблиця 3.3 (стор. 97). Автор наводить, чисельність гравців команд ФК «Ліверпуль» (Англія) та ФК «Шахтар» (Україна). Вважаємо, що подібні відмінності можуть, більшою мірою, відображати обрану стратегію розвитку ігрової моделі клубів, а не якість підготовки гравців. В останні роки, професійні футбольні клуби – лідери Англійської футбольної Прем'єр-ліги мають відносно незначну кількість власних вихованців у заявкових листах і складах команд.

5. На стор. 104 наведено модельні морфо-функціональні характеристики як критерій для відбору гравців у професійну команду з урахуванням амплуа. Зокрема, для воротаря, як орієнтир довжини тіла, наведений діапазон 180–185 см, хоча сучасні провідні голкіпери мають значно вищі показники довжини тіла.

6. Також вважаємо, що «Практичні рекомендації» бажано було б доповнити відомостями стосовно практичного формування відповідних норм Регламентів Української асоціації футболу стосовно проведення змагань футболістів вікової категорії U17–U21, Регламенту УАФ зі статусу і трансферу футболістів, які спрямовані на полегшення процесів адаптації молодих футболістів до умов професійного футболу (кількість гравців вікової категорії U17–U21 у заявковому листі професійної команди, у протоколі на гру, безпосередньо, у грі, тощо).

7. В авторефераті дисертації (Табл. 1 «Порівняльний аналіз кількості ігор за сезон в системі багаторічного вдосконалення юних футболістів Англії та України»), у стовбці «Кількість ігор за сезон», потребує додаткового уточнення показник «Змагальна практика відсутня». Також в авторефераті (Табл. 2 «Порівняльний аналіз рухової активності футболістів Іспанії та України у матчі чемпіонату світу 2025 року серед Національних команд U – 20») наявна граматична помилка у назві збірної команди Іспанії U20.

Перераховані зауваження, переважним чином, мають дискусійний характер, суттєво не впливають на науковий і методологічний рівень дослідження, не знижують його загальної позитивної оцінки і спрямовані на подальше вдосконалення наукових здібностей її автора.

Загальний висновок. Враховуючи актуальність теми дослідження, наукову новизну, практичне та теоретичне значення, констатуємо, що дисертаційна робота «УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ ФУТБОЛІСТІВ 17–21 РОКУ В ПЕРІОД ПЕРЕХОДУ ДО ПРОФЕСІЙНИХ КОМАНД», є самостійною та завершеною науково-дослідною роботою, яка відповідає вимогам пункту 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – БАЛАН Богдан Анатолійович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт.

Відгук підготував офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор, завідувач кафедри фізичного виховання,
спорту та реабілітації Запорізького державного
медико-фармацевтичного університету
Міністерства охорони здоров'я України

Едуард ДОРОШЕНКО

Солодученко А. С.